Vita a köztársasági emléknapról

ELNÖK: Soron következik **a köztársaság napjáról szóló törvényjavaslat általános vitája a lezárásig**. Az előterjesztést T/17222. számon, a kulturális bizottság ajánlását pedig T/17222/1. számon kapták kézhez a képviselők.

Megadom a szót Bozóki Andrásnak, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma vezetőjének, a napirendi pont előadójának, tízperces időtartamban.

DR. BOZÓKI ANDRÁS, a nemzeti kulturális örökség minisztere, a napirendi pont előadója: Köszönöm a szót, elnök úr. Tisztelt Ház! Házelnök Úr! Hölgyeim és Uraim! 1946. február 1-je mérföldkő a magyar történelemben. Ezen a napon fogadta el a Nemzetgyűlés a Magyarország államformájáról szóló 1946. évi I. törvényt, amely szerint ?a nemzet akaratának és érdekeinek legjobban megfelelőö köztársasági államformát alkotta meg. Megtisztelő számomra, hogy alkalmam van megosztani önökkel azokat a gondolatokat, amelyek alapján azt javaslom, a köztársaság napjának évfordulója, azaz február 1-je váljék állami emléknappá. Az 1946. évi I. törvénycikk megalkotása során a Nemzetgyűlés a nemzet évezredes történelmének fordulópontjaként nem csupán a szükségességet és a célszerűséget vette figyelembe, hanem visszapillantott a nemzet múltjára is. A törvénycikk elfogadásával a magyar nép újra szabadon határozhatott államformájáról.

(19.20)

Tisztelt Ház! Hölgyeim és Uraim! Nem szorulunk rá, hogy a modern államiság magyar hagyományát kitaláljuk, hiszen ez a hagyomány történelmileg adott. Hazánkban ez a nap a polgári demokrácia megteremtésének, a jogegyenlőségnek, a demokratikus választójognak és az emberi jogok tiszteletben tartásának a napja. Hagyomány, amelynek szellemi tartalma már nemcsak egyesek vágya, hanem az egész ország törvényes akarata. A köztársaság azt jelenti, hogy tudjuk, miben áll az egyetértésnek az a minimális eszmei alapja, amely különbözőségeink ellenére egyetlen politikai közösséggé kovácsol bennünket. Ezt a közösséget a demokratikus jogelvek rendszere tartja össze.

A köztársasági eszme kifejezi, hogy egyetlen Magyarország létezik. A köztársasági gondolat magában hordozza a demokratikus politikai kultúra igényét, összekapcsolja a politikai és a civil szférát.

Ez azt jelenti, hogy a politikai hatalom nem hagyhatja figyelmen kívül a társadalomban létező egyéni és csoportos igények sokféleségét. A köztársaság tehát mint respublika a köz társulása, a köztársaság mindannyiunké. A köztársaság a vita és a társadalmi konszenzuskeresés kultúrájának közjogi alapja.

Az 1946. évi I. törvény preambuluma az államformán túlmenően rendelkezett az állampolgárok természetes és elidegeníthetetlen jogairól, valamint a magyar nép más népekkel való rendezett együttéléséről és békés együttműködéséről. Az emléknap alkalom annak végiggondolására, hogy a modernizációnak, a világnézetileg semleges államnak, az alkotmánynak mint az összes állampolgárnak egyenlő jogot biztosító alapdokumentumnak, vagyis a jogelvi értelemben vett liberális demokráciának van sajátos magyar hagyománya, ezeket az elveket tehát nem importáltuk, hanem mi magunk hoztuk létre.

Az eseményre való emlékezés eszünkbe juttatja, hogy az 1946. február 1-jei jogi aktus a nyugati liberális demokráciák nácizmus feletti győzelmének egyik következménye is. Ez a törvénycikk a második világháborút követő nyugat-európai konszolidáció elvárásainak teljességgel megfelelt, és ezáltal egy új európai rend kialakításának szempontjai szerint is korszerű volt. Fontos, hogy ez a mozzanat még az előtt nyitotta meg az utat a modern magyar állam alkotmányos formája előtt, hogy hazánk hosszú időre szovjet érdekszférába került, tehát ekkor még a Nyugat-Európával való elvi harmónia része volt, nem külső hatás eredménye tehát.

Az 1946. évi I. törvény tehát összhangban volt a világháború utáni demokratikus európai átalakulás folyamatával, következménye volt a szabad magyar választásoknak, amely 1945 őszén zajlott. A magyar történelem esetében ez a hagyomány 1848, 1918, 1946, 1989 eszmei folytonosságának hagyománya, és mint a történelmi emlékezet tárgya, a nemzeti hagyomány republikánus örökségére hívja fel figyelmünket.

A republikánus eszme jelenléte a magyar történelemben a magyar jakobinus mozgalomig, illetve az 1848-as forradalomig vezethető vissza. Az 1989-es Nemzeti Kerekasztal-tárgyalásokon sűrűn történt utalás erre a folytonosságra: mind Antall József, mind pedig Szabad György utalt a tárgyalásokon arra, hogy létezik egy köztársasági hagyomány; 1848, 1946 és 1989 közötti eszmei folytonosságként jelenik meg.

1918-ban kiáltották ki az első köztársaságot; az 1946-ban, majd 1989-ben kikiáltott második, illetve harmadik köztársaság egy hagyomány folytatása és jogi, politikai kiteljesedése tehát.

Valójában mit jelent ez a nap a hivatalos és a tudományos szaknyelv fordulatain túl? Az úri privilégiumok, a szolgaság évszázados történelmi korszakainak leváltását, a polgári demokrácia jogelvi megteremtését, a politika társadalmasítását, a civil élet, a civil kultúra alkotmányos védelmét, a világnézeti és kulturális sokféleség törvényes elismerését és védelmét jelenti.

Tisztelt Ház! Tisztelt Házelnök Úr! Hölgyeim és Uraim! Kérem, támogassák ezt a törvényjavaslatot, hiszen ezáltal a modern, demokratikus államiság magyar hagyományának emléknapja születhet meg. Köszönöm a figyelmet. *(Taps a kormánypárti padsorokban.)*

ELNÖK: Tisztelt Országgyűlés! Most a képviselői felszólalások következnek, a napirendi ajánlás szerinti 8-8 perces időkeretben. Elsőként, szokásainknak megfelelően, az írásban előre jelentkezett képviselőknek adom meg a szót. Hozzászólásra következik Balogh Miklós képviselő úr, MSZP.

DR. BALOGH MIKLÓS (MSZP): Köszönöm a szót, elnök úr. Tisztelt Országgyűlés! Miniszter Úr! Képviselőtársaim! Tiszta szívvel üdvözöljük mi, magyar szocialisták a T/17222. számú törvényjavaslatot, hisz egyetértünk azzal, hogy törvény szülessen a köztársaság napjáról.

A köztársaság és a demokrácia ikertestvérek, lényegük: szabadság, egyenlőség, testvériség. Így a köztársaság napján a demokráciát is ünnepeljük, s elgondolkodhatunk minden alkalommal azon, hogy miért jó ez nekünk, állampolgároknak, Magyarországnak, és mit kell tennünk még a demokráciáért, a köztársaságért.

Mint a köztársasági eszme baloldali hívei, örülünk az előterjesztésnek, azonosulni tudunk minden sorával, ami nem túl sok, négysoros a megfogalmazás. *(Derültség a Fidesz soraiban.)* Az Országgyűlés a köztársasági államforma jelentőségét törvényben örökíti meg, február 1-jét nyilvánítja a köztársaság napjává, és felkéri az állami szerveket, önkormányzatokat, egyházakat, iskolákat, valamint a civil szervezeteket, hogy a köztársaság napján országszerte méltó módon emlékezzenek meg a köztársasági államforma jelentőségéről.

Ki vitatná, tisztelt képviselőtársaim, hogy sürgető igény van a XXI. század elején hazánkban, a Kárpát-medencében a demokratikus politikai kultúra után, a nemzet tagjainak egymás iránti felelőssége és közösségvállalása után aziránt, hogy összekapcsolódjon végre a demokratikus politikai kultúra és a civil szféra? A Magyar Szocialista Párt fő törekvése régen, hogy kialakuljon az a politikai tudat, mely azt vallja, hogy egy hazánk van, Magyarország mindannyiunké, Magyarország köztársaság, a köztársaság mindannyiunké.

Nagy elődeink, politikusok, gondolkodók, írók, de leginkább a költők, az érzékeny lelkű költők nagy hívei voltak a köztársaságnak, a respublikának, a köztársasági eszmének. Világi, polgári értékről van szó. Az 1848-as forradalom költő ikonja, nemzeti szimbólumunk rendíthetetlenül hitt benne, pedig még nagyon távoli volt; ?Mert győzni fogsz, dicső respublika, / Bár vessen ég és föld elédbe gátot,ö - írta Petőfi Sándor Respublika című versében, mely így kezdődik: ?Respublika, szabadság gyermeke / S szabadság anyja, világ jótevője, / Ki bujdosol, mint a Rákócziak, / Köszöntelek a távolból előre!ö ?Ha meg nem érem e nagy ünnepet, / Barátim, emlékezzetek meg rólam... / Republikánus vagyok s az leszek / A föld alatt is ott a koporsóban!ö - írta '48 augusztusában Petőfi Sándor.

A szabadság és az igazságosság, a demokrácia és a köztársaság rokon fogalmak. Arisztotelész azt mondta, hogy az igazság valamelyest egyenlőség, ami az egyenlőknek kijár, tehát szerinte az igazságosság valamiféle egyenlőség. A republikanizmus értelmezése a Monarchiával való szembeállításon alapszik. A köztársaságban, a respublikában a kormányzás az állampolgárok közügye, res publica, melyet a közjó érdekében gyakorolnak.

A görög városállamokban kialakult gondolat, eszme európai szellemi termék, hozzáadott érték. A köztársasági államforma felfogása a Római Birodalomban vált ideológiai középponttá, mítosza lett a római köztársaságnak. Ez az amerikai és a francia forradalomban megváltozott, méretváltás történt: a városállam-felfogásból nemzeti méretűvé terebélyesedett. A forradalmi időszakban nagy fontosságot tulajdonítottak a szabadság megőrzésében az erénynek, illetve az intézményes berendezkedésnek, s őszintén hittek abban, hogy a jó kormányzat biztosítható, ha ellenőrizni tudjuk a választott hatalomgyakorlókat, a népakarat képviselőit.

(19.30)

Tisztelt Ház! Tény, hogy Magyarország történelmében három alkalommal adódott olyan politikai szituáció a XX. században, hogy kikiálthassák a köztársasági államformát: 1918. november 16-án, 1946. február 1-jén és 1989. október 23-án. A mai, a Harmadik Magyar Köztársaság a koalíciós időkben, az 1946-ban kikiáltott második és az őszirózsás

forradalomban született első Magyar Köztársaság szellemi, jogi, politikai utódja, újkori történelmi vívmány.

Az őszirózsás forradalom győzelme után, mely polgári demokratikus forradalom volt, a Magyar Nemzeti Tanács határozata értelmében itt, a parlamentben kimondták, hogy Magyarország minden más országtól független és önálló népköztársaság. A Magyar Diáktanács korabeli plakátján így üdvözli az eseményt: ?Kossuth Lajos üzenete: Éljen a köztársaság!ö Éljen Károlyi Mihály, a vörös gróf, az első köztársasági elnök! Éljen a köztársaság! - hirdették az akkori reklámokban.

A király nélküli királyság, Horthy kormányzó országlása a nyilasuralom után, az elvesztett második világháborút követően, ?46. február 1-jén Magyarország másodszor lett köztársaság. A felszabadulás utáni koalíciós időkben, amikor olyan követelések fogalmazódtak meg, hogy földet, köztársaságot, állami iskolát, a köztársasági államforma megteremtésének szükségességét 1945 nyarán a Szociáldemokrata Párt vetette föl elsőként, és ezután csatlakozott hozzá a Magyar Kommunista Párt, a Polgári Demokrata Párt, a Magyar Radikális Párt, a Nemzeti Parasztpárt egyenesen nyilatkozattal támogatta. Végül a kisgazdák is elfogadták a köztársaság eszméjét, és így február 1-jén Tildy Zoltán, az ő jelöltjük lett a köztársasági elnök.

Sajnos, a szabadon hozott döntést később a diktatúra megsemmisítette, de mégis itt tették le, itt rakták le a köztársasági eszme alapjait. A törvényhozás 1989. október 23-án a XXXI. törvény alapján létrehozta a Harmadik Magyar Köztársaságot. Átmeneti alkotmány született, mely új alapokra helyezte az államszervezetet, a kormányzati rendszert, továbbá az emberi és állampolgári jogokat.

A Magyar Köztársaság alkotmánya I. fejezet általános rendelkezéseinek első mondata rögzíti: ?Magyarország köztársaság.ö *(Folyamatos zaj.)*

Most, a köztársaság napjáról rendelkező törvényjavaslat vitájában szeretném felhívni a figyelmet Bibó István nagy demokrata *(Közbeszólás a Fidesz padsoraiból: Ki hitte volna?)*, A szabadságszerető ember tízparancsolata című pamfletjére. A 10. pont, az utolsó: bízik a közösség erejében, az emberek többségének tisztességében és abban, hogy ezt elegendő bátorsággal és igyekezettel érvényre is lehet juttatni.

Az ebben való hitben és meggyőződésben, azt gondolom, támogatni tudjuk a köztársaság napjáról szóló törvényjavaslatot, mert azt gondolom a Magyar Szocialista Párt képviselőcsoportja nevében, hogy ez elősegítheti, hogy együtt munkálkodhassunk bizalommal itt, a tisztelt Házban is Magyarországért, édes hazánkért, a köztársaságért.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket. *(Taps. - Közbeszólás a Fidesz soraiból: Előre a lenini úton!)*

ELNÖK: Hozzászólásra következik Horváth János képviselő úr, Fidesz.

DR. HORVÁTH JÁNOS (Fidesz): Tisztelt Országgyűlés! Elnök Úr! A Fidesz-Magyar Polgári Szövetség padsoraiból emelkedem szólásra, hogy megszólítsam az Országgyűlést, az ország népét, a Kárpát-medence népét, a magyar nemzetet szerte a glóbuszon.

Épp itt az ideje, hogy újragondoljuk a magyar nép önmagával kötött szerződéseit, azokat az alaptörvényeket, amelyek az alkotmányt alkotják. Morális kötelezettségemnek teszek eleget, amikor kívánom a történelemtorzítás és törvénytiprás maradványait felülvizsgálni és újragondolni, mivel a Nemzetgyűlés tagjaként akkor megszavaztam az 1946-os alkotmányt. *(Taps.)* Mára egyedül maradtam az akkori képviselők közül. Egy esztendő múltával akkor a diktatúra legjobbjainkat megfosztotta a mandátumától; nagy idők részeseire börtönhalál és száműzetés várt.

Magyarország 1946. évi I. törvénycikkében deklarált alkotmánya kodifikálta az évezredek folyamán lelkekbe vésett hagyományok és írásba foglalt kinyilatkoztatások szellemiségét, hogy irányt szabjon a jelen törekvéseinek és a jövő reményeinek. Évszázadokon át a honfiak és a honleányok áldozatos patriotizmusa táplálkozott ebből az örökségből és formálta tovább. Szinte bibliai lángoszlopként mutatták az utat a mondavilágtól a vérszerződésen, Szent István testamentumain, az Aranybullán, a tordai diétán, az ónodi országgyűlésen keresztül az 1848. áprilisi törvényekben és az 1946. évi I. törvénycikkben kinyilatkoztatott alkotmányig.

Alkotmányunk magában hordozza a közelmúlt, a XX. század megaláztatásait és gyalázatait, valamint az azokkal szembeszálló nép bátor és bölcs tetteit, hiszen innen emelkedtek ki az 1956-os forradalom és szabadságharc világraszóló üzenetei is. Az, hogy a Magyar Köztársaság alkotmányaként szokás emlegetni az 1949. évi XX. törvényt, nem csupán az önérzetünket sérti, hanem a múlt hiteles megismerésének is gátat szab. Nemzeti önbecsülésünkön túl a társadalom közérzetét is rontja, és újabb meghasonlásokat okoz, tehertételt jelent. Az 1949. évi XX. törvény ugyanis nem a Magyar Köztársaság alkotmányáról szól. Éppen azt törölte el, amikor deklarálta a népköztársaságot, ami a kommunista diktatúra intézményesülését foglalta írásba. A jelenleg Magyarországon érvényes államforma szelleme a demokratikus köztársaságot megalkotó, 1946. évi I. törvénycikkre épül. Akadhat, aki megkérdőjelezi az 1946. évi alkotmányozást azzal, hogy idegen katonai megszállás alatt voltunk.

A felelet az, tisztelt Országgyűlés és magyarok szerte a világon, a felelet az, hogy az 1945. november 4-én megválasztott Nemzetgyűlés példaértékű titkos szavazás alapján jött létre. A jogosultak 92 százaléka elment voksolni, és 83 százaléka a demokratikus polgári, nemzeti többpártrendszer híveire szavazott. Nem véletlenül nevezte a New York Times másnapi vezércikke Magyarországot a demokrácia fellegvárának. A szovjet megszállás nemhogy nem csökkentette a nemzeti akarat kifejezésének hitelességét, hanem épp a magyar nép bátor helytállását bizonyította.

Magyarország alkotmánya az 1946. évi I. törvénycikkben nem egy nagy hagyományú, nyugati demokratikus országénál is ékesebben deklarálta az Atlanti Chartában foglalt emberi jogokat. Idézem: ?Az állampolgárok természetes és elidegeníthetetlen jogai különösen a személyes szabadság, a jog az elnyomástól, a félelemtől és nélkülözéstől mentes élethez, a gondolat és vélemény szabad kinyilvánulása, a vallás gyakorlása, az egyesülési és gyülekezési jog, a tulajdonhoz, a személyi biztonsághoz, munkához és méltó emberi élethez, megélhetéshez, szabad művelődéshez való jog, a részvétel joga az állam és az önkormányzatok életének irányításában.ö

Az akkori demokratikus Magyarország a gazdasági, társadalmi és politikai stabilizáció útján haladt. Nagy Ferenc miniszterelnök Moszkvában és Washingtonban tárgyalt, napirenden volt

a szuverenitás intézményrendszerének megerősítése. Nem ez történt. A Szovjetunió felrúgta a nemzetközi szerződést, amelyet Jaltában vállalt, ugyanis 1947. február 25-én szovjet katonák elhurcolták a Kisgazdapárt főtitkárát, Kovács Bélát, koncepciós pereket fabrikáltak, számos képviselőtársammal együtt engem is megkínoztak, elítéltek, majd a demokratikus pártokat szétzúzták.

(19.40)

Így jutott hatalomra a Kommunista Párt 1947 után. E gyalázatos puccs következményeit rögzítette paragrafusokba az 1949. évi XX. törvénycikk. Az 1946-os demokratikus alkotmány azonban nem tűnt el örökre a történelem süllyesztőjében, helyreállítása az 1956-os forradalom és szabadságharc fő céljai között szerepelt. Ezt követően mintaként lebegett az 1989-90-es rendszerváltás politikai kezdeményezői előtt.

Tisztelt Országgyűlés! Ezek a gondolatok vezetnek most, amikor módosítást nyújtok be az előttünk lévő törvényjavaslathoz, és hozzáteszem azt, tisztelt Országgyűlés, hogy az, amit hallottunk a Magyar Szocialista Párt vezérszónokától, különösen arra ösztökél és mozdít engem, hogy a részletes vitában erről alaposabban, részletesebben beszélnünk kell. Itt, az Országházban ma elhangzottak olyan tévedések vagy torzulások, nem szeretném mondani: torzítások, amik torzítások, ami nem tesz jót a magyar nép közérzetének és becsületének.

Folytatom: az a tény, hogy a rendszerváltozás sietségében 1990-ben elodázódott az alkotmánytörvénynek néven nevezése, most alkalmat nyújt nemcsak a hiány pótlására, hanem a társadalom önvizsgálatára és a nemzet megbékélésére. Magyarország alkotmánya - lévén az államot, a társadalmat, a nemzetet szilárdan összetartó intézmény - alapvető rendező szimbóluma ennek a szimbólumszerető magyar népnek.

Köszönöm a meghallgatást. *(Taps.)*

ELNÖK: Hozzászólásra megadom a szót Pető Iván képviselő úrnak, SZDSZ.

DR. PETŐ IVÁN (SZDSZ): Elnök Úr! Tisztelt Ház! Tisztelt Képviselőtársak! Horváth János képviselő úr iránti minden tiszteletem ellenére én némileg másként látom ezt a javaslatot, mint képviselő úr. *(Közbeszólások a Fidesz soraiból: Tudjuk. - Nem csodáljuk.)* Abból kiindulva természetesen, hogy a javaslat elfogadása egy kicsit nyeglén fogalmazva: nem árt és nem használ, a támogatásról könnyű lenne nyilatkozni, és ezzel abszolválhatnánk az ügyet. Komolyan véve azonban a parlamentet, én is komolyan szeretnék beszélni a javaslatról.

Az ilyen javaslatok elvben azt célozzák, hogy egy önmagát közösségnek tételező csoport, jelen esetben a respublika, a köztársasági eszme hívei, optimistább változatban a nemzet összetartozása erősítésével történelmi szimbólumot, ezen keresztül kultuszt teremtsünk. A probléma e pillanatban azonban az, hogy sem a nemzeti ünnepek, sem a most tervezetthez hasonló emléknapok nem működnek igazán, mert a feltételezett közösség, a nemzet nagyobb része nem vevő, vagy nagyon eltérő felfogásban vevő az ilyen szimbólumokra. Így talán egyelőre nem kellene a jeles napok számát szaporítani, most nem sorolom föl, hogy milyen hasonló emléknapok léteznek, és helyes, hogy a többségük létezik.

Ha ettől eltekintünk is, két kérdést érdemes vizsgálni. Mit jelenítene meg a tervezett köztársaság napja? Ez az egyik. A másik: alkalmas-e ez a tárgyalási technika a feltételezett cél megvalósítására? Az utóbbival kezdve: politikai szimbólumot teremteni nem könnyű; ha a nemzetet megjelenítő parlament és nem pusztán a többség támogatására számít az előterjesztő, véleményünk szerint nem lehet nyilvános előkészület nélkül, négypárti, ezt megelőzően koalíciós egyeztetés nélkül ilyen típusú javaslattal előállni. Ma a nyilvánosság nem tudja, hogy mivel foglalkozik itt ebben az órában a magyar parlament. Én semmilyen sajtóhíradást nem olvastam például, amely felvezetné ezt az ügyet. Nyilván azért, mert senki nem érezte fontosnak, hogy az emléknapalkotás szándékára felhívja a nyilvánosság figyelmét. Az sem egészen az ügy céljait szolgálja, hogy viszonylag késői órában tárgyalja a parlament ezt az ügyet, de ez csak mellékes.

Most a tartalomról: mit jelenítene meg a tervezett köztársasági nap? Először nézzük az ürügyet, február 1-jét, mert az nem kérdés, hogy az ilyen jeles napoknál a történelem megalapozottan vagy kevésbé, de csak ürügy a politikai szimbólumok teremtése számára, és ezzel önmagában nincs is baj, ez így természetes, hiszen mindenkor értelmezi és átértelmezi a történelmet és a meglévő történelmi évfordulókat is.

Csak röviden a tényekről, amit én némileg másként látok, mint ahogy Horváth képviselő úr egykori megélőként. *(Közbekiáltás a Fidesz soraiból: Halljuk!)* Köszönöm szépen. A köztársaság ügye 1946 elején mai kifejezéssel élve a politikai elit ügye maradt, szinte a semmiből került elő ?45-46 fordulóján. 1945 novemberében, az azt megelőző választási kampányban a tematikában fel sem merült, s magát a politikai osztályt, különösen pedig a magyar társadalom egészét, hogy úgy mondjam, nem hozta izgalomba. Mint egy politikai realitást tükröző közjogi aktust vették tudomásul magát a ?46-os I. törvényt s a köztársaság február 1-jei kikiáltását is. Nem mellékesen akkor még nem tudták, hogy hogyan alakul az ország további sorsa, de ma már tudjuk, hogy a tény, miszerint a köztársaság kikiáltásának pillanatában Magyarország korlátozott szuverenitású ország volt, a későbbiekben, hogy úgy mondjam, elég fontos körülménynek mutatkozott.

Valljuk meg, a ?46-os I. törvénynek nagyobb a jelentősége, mint a köztársaság akkori intézményének, mert az utóbbi semmiféle szerepet nem tudott sajnos játszani a hatalom már ekkor megkezdődött kisajátításával szemben, sőt a nem sokkal később a köztársaság és a demokratikus rend védelméről elfogadott törvény kimondottan a politikai szabadságjogok brutális korlátozásának, a diktatórikus berendezkedés megteremtésének eszközévé vált, ennek a törvénynek jegyében folytak azok az ügyek, amelyekről Horváth képviselő úr beszélt. Az 1946-os I. törvény viszont egyrészt a mai államjogi berendezkedés közvetlen előzményeként vált fontossá, másrészt egyebek közt azzal, hogy beemelte a magyar jogba az ENSZ által meghirdetett alapvető emberi jogokat.

Ha az eddig elmondottak alapján az derülne ki, hogy február 1-je nem nevezhető jelentős napnak, az nem azt jelenti, hogy egyébként ne lehetne belőle politikai szimbólumot konstruálni, hiszen ahogy említettem, politikai jelképeket csak konstruálni lehet természetesen. Arról sincs szó, hogy a respublika, a köztársasági eszmény ne érdemelne a jelenleginél nagyobb figyelmet, csak félő, nem olyan evidens, mint amilyen kívánatos lenne, hogy ki mit ért köztársasági eszményen, s így, amennyiben elfogadásra kerülne a tárgyalt javaslat, az sem egyértelmű, miről is szól a köztársaság napja, márpedig ez már lényeges nehézség az ügy szempontjából.

Kérdés egyáltalán, hogy a republikánus öntudat jegyében hozott köztársasági emléknapról szóló törvény erősítené vagy éppen ellenkezőleg, újabb vagy az eddigi vonalak mentén megosztaná-e a magyar társadalmat. Most csak emlékeztetni szeretnék a címerről folyó 15 évvel ezelőtti vitára, amikor a Harmadik Magyar Köztársaság első demokratikus parlamentjének többsége könnyedén utasította el a köztársasági eszme szimbólumát, a Kossuth-címert, s választotta a koronást. Ma a köztársasági eszme esetleg egyet jelentene a Szent Korona-tan érvényességének elvetésével, márpedig mint az előző kormány alatt elfogadott koronatörvény vitája mutatta, ebben a kérdésben nem lehetne ma a parlamenti pártok között egyetértésre jutni, mint ahogy a politikai és kulturális nemzetfelfogás republikánus elképzelés alapján evidens kettőssége ügyében sem, nem is beszélve arról, hogy kiket tekintünk a köztársaság lehetséges polgárainak.

E politikai megosztottságot csak erősítő ügyek mellett azon is érdemes merengeni a törvényjavaslat kapcsán: lehet-e ma a köztársasági eszmét valami kézzelfogható és pozitív tartalommal összekötni, kitölteni?

(19.50)

Nem hinném, hogy egyedül én látom úgy, a magyar társadalom politikai kohéziója szerény e pillanatban, sem a demokráciába, sem a pluralizmusba vetett hit nem nevezhető igazán erőteljesnek.

A köztársaság napjának kijelölése a köztársasági eszme politikai elfogadottsága nélkül, felteszem, inkább rontaná, mint javítaná az esélyt, hogy a magyar társadalom valóban politikai közösséggé is váljon a szónak abban az értelmében, hogy a Magyar Köztársaság ne csupán az országot megjelenítő tulajdonnév legyen.

Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Hozzászólásra következik Lezsák Sándor független képviselő.

LEZSÁK SÁNDOR (független): Köszönöm szépen. Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Ház! Egyetértek dr. Horváth János képviselőtársam megszólalásával, véleményével, és egy másik megközelítésben fogalmazom meg azt, hogy miért tartom elfogadhatatlannak és átgondolatlannak ezt a törvényjavaslatot, amelyik sem alkotmányjogi, sem történelmi érveket nem tud felsorakoztatni indokoltsága mellett, ugyanis egy pusztán az államszerkezeti formának a megünneplését elrendelő törvényjavaslatot vitat meg a tisztelt Ház. A vita tárgyának a magyar nyelven történő megjelölése tökéletes: államforma. Kifejezi azt, hogy nem a dolog, esetünkben az állam lényegéről van szó, hanem pusztán a formájáról. Vajon ünneplésre méltó-e pusztán a forma, annak a lényege nélkül?

Alkotmányos téren nincs olyan demokratikus eljárási rend, amelyik alapján állítható lenne, hogy egy köztársasági forma eleve jobban működik, mint például egy alkotmányos monarchia, ezért teljesen megalapozatlan az indoklásban az az állítás, miszerint egy ilyen ünnepnappal - idézem - ?a modern magyar állam megteremtése előtt tisztelgünkö. Ugyan mitől volt modernebb az 1946-ban kikiáltott Magyar Köztársaság, mint mondjuk, a korabeli

Egyesült Királyság, Svédország, Belgium, Hollandia, Dánia, Spanyolország vagy Norvégia állama? Semmilyen téren. Egyetlenegy vonatkozásban sem lehetne ilyen alkotmányos területre, momentumra rátalálni. Minden szempontból fejletlenebb és elmaradottabb volt a magyar állam, mint az előbb felsoroltak.

Mennyivel vagyunk most modernebbek - ahogyan fogalmaz az indoklás -, mint az Európai Unió nem köztársasági államformában működő demokráciái? Semmivel sem vagyunk korszerűbbek, inkább sajnálatra méltóan maradiak, provinciálisak vagyunk, mert olyasvalamivel dicsekednénk ezekkel az országokkal szemben, ami nem erény, hanem pusztán egy üresen visszhangzó forma. Egyáltalán eszébe jutna-e a nem köztársasági államformában működő uniós országok bármelyik parlamentjének, hogy ünnepnappá nyilvánítsa a királyság államformájának a napját, merthogy szerintük ez a megfelelőbb államforma? Nyilván nem jutna ilyen eszükbe, ők bölcsebbek annál, hogy efféle ünnepnapokkal sértegessék a más államformát tisztelő uniós társakat. Ők nagyon jól tudják, hogy egy állam irányítói azzal bizonyíthatják a rátermettségüket, hogy milyen tartalommal tudják megtölteni ezt az amúgy talán üres államformakeretet. Léteznek jó és rossz köztársaságok, jó és rossz királyságok. De nemcsak az államformától függ sikerességük vagy sikertelenségük.

Tisztelt Ház! Amikor a hatvanas évek végén, a nem is olyan messzi múltban Görögországban ezredesek szüntették meg a királyságot, mindenki úgy érezte - és helyesen érezte -, hogy nem lett korszerűbb az ország, hanem visszalépett a történelemben. Amikor a Vörös Khmer-mozgalom elűzte a kambodzsai uralkodót és kikiáltotta a köztársaságot, akkor az ország történetének a legiszonyatosabb és milliókat legyilkoló, úgymond, modernizátorait juttatta hatalomra. A politológusok nem tekintik modernizációnak Irán államformaváltását sem, és bármely közel-keleti szakértő egyetért abban, hogy Szaddám Huszein rendszere antidemokratikusabb volt, mint annak az utolsó iraki királynak a kormányzása, akinek az uralmát sikerrel megdöntötték köztársaságpárti tisztek, közöttük a későbbi diktátor. Gazdaságtörténészek egyértelműek annak a megítélésében, hogy a cári Oroszország már a XIX. században dinamikusabban fejlődött, s a gazdasági világhatalmak rangsorában előkelőbb helyezést vívott ki magának, mint Sztálin vagy Brezsnyev diktatórikus Szovjet Köztársasága. Az idézett példák számomra egyértelművé teszik, hogy a világtörténelem színpadán az államformának és a modernizációnak vajmi kevés köze van egymáshoz.

Tisztelt Ház! Tisztelt kormánypárti Előterjesztők! A köztársasági államforma legalább egy, csupán egyetlenegy vitathatatlan előnyét mellékelhette volna az államformánk megünneplését elrendelő törvényjavaslat. Nem tette meg, mert nem is tudja megtenni. A javaslat szerint ugyanis ezen az emléknapon az önkormányzatoknak, egyházaknak, iskoláknak kellene megemlékezni az államformánk előnyéről. Mit mondjanak ezen a napon? Azt kellene mondaniuk, hogy a kubai és az észak-koreai köztársaság eleve fejlettebb, mint az Egyesült Királyság vagy netán a Luxemburgi Nagyhercegség? Azt kellene bizonygatniuk, hogy a Magyar Köztársaság modernebb, mint a Svéd Királyság? Mielőtt bárki félreértené mondataimat, ugyanezeket a kétségeket el lehetne mondani egy olyan uniós ország parlamentjében is, ahol valaki elővarázsolna egy olyan törvényjavaslatot, mely szerint meg kellene ünnepelni a monarchikus berendezkedés tényét. Egy ilyen javaslat indoklása szerint a köztársaságokban állandó az intrika, a pártviszály, a marakodás, és semmi se stabil, bezzeg a monarchiákban vannak még maradandó értékek. Nos, egy ilyen természetű javaslat sem lenne életképes, mert nem a lényeget, hanem a formát ünnepeltetné. Nyilván elutasítanának az

ottani törvényhozók egy ilyen, pusztán az államformát ünnepeltető javaslatot, mint ahogyan az előttünk lévő előterjesztést is el kell utasítanom.

Összegezve: a köztársaság napjáról szóló törvényjavaslatot nem támogatom. A bevezető szakasz történelmietlen módon összemossa a legkülönbözőbb történelmi dátumokat, mintha azok azonos elveket és azonos célokat jeleznének. Az őszirózsás forradalomnak semmi köze sem volt az 1848-as forradalom eszméjéhez és erkölcsiségéhez. Az 1956-os forradalmunk pedig egyetlenegy elvében sem kapcsolódott az államforma kérdéséhez, és nem volt az 1918-as őszirózsás forradalomnak követője. A törvénytervezet indokolhatatlanul egybemossa az államforma és a társadalmi szervezés kérdéseit. A társadalmi szerkezet minőségével kapcsolja össze az államforma ügyét, és ennek semmiféle alapja nincs, és nem is volt a történelemben sem.

Nagy hangsúlyt tesz egyébként az előterjesztés az államforma, valamint az egyenlőség, esélyegyenlőség, a társadalmi igazságosság és szolidaritás összekapcsolására. Ezt megint nem indokolja sem a történelmi múlt, sem a jelen valósága. Attól, hogy ma köztársasági államformában élünk, ki merné állítani, hogy ebben a társadalomban nagyobb az esélyegyenlőség s a társadalmi igazságosság érvényesülésének lehetősége, mint a világban működő számos volt és mai királyságban? Helytelen, hogy az államformák maguk kapnak alaptalanul minősítést, minden eddigi történelmi tapasztalat semmibevételével.

Az előterjesztés a nemzet akaratára és érdekeire is hivatkozva készült. Nem hisszük, hogy akár a nemzet akarata, akár érdekeinek képviselete ilyen szorosan kötődne az államformához, sőt meggyőződésem, hogy nem ahhoz, hanem a nemzeti függetlenség, a lét- és jogbiztonság ügyéhez kötődik, az pedig - mint már mondtam - nem az államforma kérdése.

Végezetül: emlékeztetem a tisztelt előterjesztőt - utolsó mondat -, hogy történelmünkben többféle köztársaság is született, amelyekről szemérmesen hallgatnak az előterjesztők; a Tanácsköztársaságra gondolok Kun Béla és Szamuely Tibor vezetésével, valamint a népköztársaságra előbb Rákosi, majd Kádár János korszakában. Nem hiszem, hogy ezeknek a korszakoknak köztársasági államformáját bárki is magasabb rendűnek tarthatná korabeli királyságok államformájánál, s az előterjesztés alapján úgy vélem, hogy ebben talán egyetértünk.

Köszönöm szépen a figyelmüket. *(Taps az ellenzéki pártok soraiban.)*

ELNÖK: Hozzászólásra következik Mécs Imre képviselő úr, SZDSZ.

MÉCS IMRE (SZDSZ): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Ház! Tulajdonképpen egy kicsit szomorúan kezdem mondandómat, hiszen Bibó Istvánra gondolok, erre a tiszta lelkű és római jellemű emberre, aki azt mondta, hogy ha meghal, akkor a fejfájára azt írják, hogy élt 1945 és '47 között.

(20.00)

Ez a mondása visszaadta azt a reménykedést, ami nagyon sok emberben élt ?45 után. Itt maradtunk letiportan, közel egymillió emberünk elveszett; tönkrement, szétbombázták, szétverték a fővárosunkat, az országunkat, egy idegen és barbár nagyhatalom uralma alá kerültünk - és mégis reménykedtek az emberek. Én már tizenhárom éves voltam akkor, és emlékszem, hogy milyen hihetetlen lendülettel, milyen hihetetlen élni akarással kezdődött az újjáépítés: hogyan hordtuk a sittet, épültek a hidak, és hihetetlen erő volt az emberekben, Bibó István tulajdonképpen ezt jelenítette meg - de a felhők már ott voltak fölöttünk. Azért ne felejtsük el, hogy Budán még folytak a harcok, amikor Pesten már megalakult a PRO, az Államvédelmi Hatóság elődje, a Politikai Rendészeti Osztály, már letartóztattak embereket, érdekes módon első körben, az elsők között Demény társunkat, aki aztán országgyűlési képviselő is lett, és később itt halt meg valahol, valamelyik padon.

Miért mondom ezt? A bujdosó költő is azt írta, ami csak szamizdatban maradt meg, hogy ?Leverték a germánt, én is így gondoltam, mégsem úgy gondoltam, hogy itt maradt hazám így, letiportanö, és utána tizenkét strófán keresztül ez volt a refrén: ?Én is így gondoltam, mégsem úgy gondoltam.ö A kezdetektől fogva egy előre kiszámított, gonosz taktika szerint kezelték a magyar társadalmat. Azt a magyar társadalmat, amelynek valóban nagyon nagy szüksége volt arra, hogy feldolgozza a szörnyű múltját, a saját múltját, feldolgozza azt, hogy hogyan került ebbe az iszonyatos szakadékba, amibe a húszas évektől kezdve ?45-ig ment, és ezt - ahogy megtették a németek, megtették a franciák, megtették a hollandok, megtették a norvégok és mások -, mi nem tehettük meg. Bibó István azt fejezte ki, hogy ezt kellene tenni, hiszen ő lelkesen hitt abban, hogy lehet itt igazi, jó demokráciát csinálni; de nem volt meg az alapja.

Tudjuk jól, hogy milyen taktikával, szalámitaktikával, egyébbel, hihetetlen gyorsan, gyakorlatilag már ?47-ben az idegen hatalom ügynökei, a moszkoviták átvették a hatalmat. Az egész egy kicsit színjáték is volt: színjáték volt a köztársasági törvény is, a köztársasági elnök megválasztása. Azért gondoljuk meg, micsoda tragikus dolog, hogy az első köztársasági elnök alig egy évig volt szolgálatban, és a veje kivégzésével zsarolták meg; az utána következő szociáldemokrata köztársasági elnök is - most nem tudom pontosan, hogy mennyi ideig tölthette be a hivatalát - utána börtönbe került, szóval ez valami iszonyatos, infernális emlék. Én nem tudok február 1-jére és ?46-ra úgy emlékezni, hogy ez ünnep lenne, hogy ezt ünnepelni lehetne. Az igazi felszabadulás ?56. október 23-án kezdődött, amikor magunkat szabadítottuk fel, nem mások szabadítottak fel. Mi magunk szabadítottuk fel magunkat, méghozzá egy olyan tizenegy év után, amelyben megjárta az egész magyar társadalom a poklokat, és egy eléggé egalizált, eléggé magába szállt társadalom szabadult föl ?56 októberének napjaiban. Nem véletlen, hogy ?56-ban az első példánk, a fő példánk ?48 volt; nem véletlen, hogy a szegedi egyetemisták tizenkét pontot szerkesztettek, amit mi tizenhatra bővítettünk itt, Pesten; nem mindegy, hogy a Kossuth-címer lett a címerünk, azt rajzoltuk krétával a szovjet tankok falára is - nem véletlen mindez. A köztársasági eszme itt született meg, a Kossuth téren, október 23-án késő délután és este. Itt szabadultunk fel. Itt éreztük, hogy erőnk van, és itt éreztük, hogy egy igazi, új, jó társadalmat tudunk létrehozni, ami szembenéz a múlt hibáival, azért, hogy tanuljon belőle, de előremegy, mert céljai vannak. Ez volt akkor. Letiportak minket, de ?89-ben eljött az ideje annak, hogy kiássuk eltemetett igazságainkat.

Emlékszem jól, a kerekasztal-tárgyalások megkezdése előtt pökhendien bánt velünk a hatalom, nem akart velünk igazán tárgyalni, játszani akart, hogy a Magyar Nők Szövetsége és

mi, és így tovább. Emlékszünk erre. Amikor július 16-án a nagy temetés végbement, és ott több százezer ember hihetetlen méltósággal hitet tett a szabadság mellett, a függetlenség mellett, és nevezzük ezt tudományosan így: a köztársasági eszme mellett, akkor született meg annak a lehetősége, hogy itt valóban köztársaság lehet. Amikor megkezdődtek a kerekasztal-tárgyalások, már nem mondták nekünk azt - nem akarok neveket mondani, hogy kik -, hogy nektek nincs legitimációtok, ki választott titeket. Ott az a több százezer ember és a halottak adták meg a mi legitimációnkat, és annak a köztársaságnak a legitimációját, amit a hatalom birtokosaival közösen október 23-án kiáltottunk ki.

A köztársaságnak tehát van napja: a mi szent forradalmunk kezdőnapja, október 23-a, és ezt a napot kell megerősítenünk, ennek az élő emlékét kell belevinni az emberek lelkébe. Úgy gondolom, hogy ez a legfontosabb; nem aprózhatjuk szét a dolgokat. Igaza van Pető Ivánnak, hogy túl sok ünnepünk van már, és az emberek nem tudják, mikor kellene igazán jót ünnepelni. Legyen néhány karakterisztikus, nagy ünnepünk! Ilyen nagy ünnepünk október 23-a, a köztársaság napja, és éppen ezért én a magam részéről nem tudom támogatni ezt a törvényjavaslatot. Köszönöm szépen. *(Taps a Fidesz padsoraiban.)*

ELNÖK: Hozzászólásra következik Török Zsolt képviselő úr, MSZP.

TÖRÖK ZSOLT (MSZP): Elnök úr, köszönöm a szót. Tisztelt Ház! Több generáció ül itt a parlamentben is, ugyanígy az ország valamennyi táján. Pont a mai napon is például, az egyik törvényjavaslat vitája során padtársam szólt ide: gondold el, Horváth képviselőtársunk már több mint fél évszázaddal ezelőtt is e padok között ült. Valóban, tisztelet illeti nemcsak a kort, hanem azt is, hogy ezekben az időkben többen részt vettek az ország előbb említett újjáépítésében vagy az új rendszer megalkotásában. Ugyanígy, azt gondolom, hogy nagy tisztelet illeti mindazokat, akik egyes emléknapokat, egyes napokat vagy egyes eseményeket fontos állomásnak tekintenek a Magyar Köztársaság, a magyar nép, Magyarország történetében.

Én először a köztársaság ?46-os kikiáltásáról az iskolán túl komolyabban, mélyebben dr. Balogh Sándor tanár úrtól hallottam, aki az MSZP baloldali tömörülésének volt egyik vezető alakja, aki azóta sajnos már elhunyt, és évekkel ezelőtt kezdeményezte Balogh Sándor is, hogy február 1-je, illetve január 31-e - a törvény megszavazásának napja és 1-je a kikiáltás napja - valamifajta emléknappá, megemlékezés alkalmává válhassék. A törvénytervezet is arról szól, hogy emlékezzünk meg erről a napról, nemcsak mi magunk az Országgyűlésben, hanem szerte az országban. Ennek több oka is van. Oda kanyarodnék vissza, amivel elkezdtem, hogy több generáció van. Ma már a fiatalok is és még a nálam vagy párunknál is jóval fiatalabbak, akik már nem a népköztársaságban, hanem a köztársaságban, ?89. október 23-a után születtek, részt vesznek a közéletben, ha csak a diákközéletben is, de már a közélet közelébe kerültek, és közülük nagyon sokan nem tudnak február 1-jéről, mert a történelemkönyvekben ez csak egy rövid epizód, egy nagyon rövid kis rész.

Azt gondolom, hogy 1946. február 1-je, ahogy itt Horváth képviselőtársunk, Mécs képviselőtársunk vagy Balogh Miklós képviselőtársam is felidézte, valóban egyfajta esély napja lehetett azoknak, akik megélték ezeket a napokat, megszabadulva egy uralomtól, és esélyt látva abban, hogy nem jön egy újabb, másik fegyveres hatalom - de jött.

Ez nem örömteli, sőt, de azt gondolom, az esélyt mindenki úgy értelmezte, hogy ebben az időszakban Magyarország, a magyar nép - még ha sokan esetleg kétkedve is szavazták meg ezt a törvényt 1946-ban, vagy ahogyan az előbb képviselőtársam fogalmazott, mintha csak színjátéknak tűnt volna -, próbálja meg, hátha lesz esélye szabadon élni, hátha lesz esély arra, hogy Magyarország, a Magyar Köztársaság elnyomó hatalmak nélkül, szabadon, ennek a népnek a boldogulása és tehetsége révén sikeresen tudjon élni.

Én éppen ezért a magam részéről is és nagyon sok fiatal ember részéről is kívánatosnak tartom, hogy ennek az esélynek a napját törvénybe iktassuk, és megemlékezéseket tarthassunk róla a későbbiekben is.

Köszönöm szépen. *(Taps a kormánypártok padsoraiban.)*

ELNÖK: Hozzászólásra következik Herényi Károly képviselő úr, MDF.

HERÉNYI KÁROLY (MDF): Köszönöm a szót, elnök úr. Tisztelt Képviselőtársaim! Tisztelt Miniszter Úr! Először is köszönet és hála Horváth János képviselő úrnak, képviselőtársunknak, hogy annak a '46-os parlamentnek a hangulatát, a felelősségét, gondolkodását megidézte ide a Ház falai közé, és ezt méltó módon tette. Példa ő számunkra. Engedjék meg, hogy emlékeztessek arra - talán kevesen emlékeznek rá -, hogy az előző ciklusban, amikor a kedvezménytörvény parlamenti vitája kezdődött, Horváth János hozzászólása akkor is kitűnt a többi hozzászóló közül, és felül tudott emelkedni azokon az akkor is érezhető pártszembenállásokon, amelyek sajnos a mi Országgyűlésünket jellemzik.

Engedjék meg, hogy tisztelettel némi vitába szálljak Lezsák Sándorral, elfogadva az ő állítását, de kiegészítve hadd állítsam, hadd bátorkodjam azt mondani, hogy minden nemzet életében vannak olyan pillanatok, amikor érettségről tesz tanúbizonyságot. Érettségről tesz tanúbizonyságot, hogy egy bizonyos társadalmi forma működtetésére képes és alkalmas. Vannak a világon olyan országok, például amikor az iraki amerikai és a magyarországi részvétel ellen foglalt állást a Magyar Demokrata Fórum, akkor többek között azt is kifogásolta, hogy egy olyan államformát próbálunk ráerőltetni Irakra, egy keleti országra, amely alkatilag, történelmét, hagyományait tekintve nagy valószínűséggel alkalmatlan lesz egy ilyen államforma gyakorlására. Tehát az, hogy hol, mikor, milyen államforma a legeredményesebb vagy a legnagyobb eredményre vezető, nagyon sok mindentől függ.

Horváth János képviselő úr előadásából vagy történelmi ismereteinkből talán azt a következtetést vonjuk le, hogy 1946. február 1-jén az akkori magyar nemzet képviselőin keresztül érettségről, felkészültségről tett tanúbizonyságot, hogy bizony, az akkori magyarság a háború után, annak minden átkát, piszkát, minden negatív következményét levetkőzve képes volt a legmagasabb rendű államformák egyikének a működtetésére. A történelem és a sors fintora az, hogy egy esztendő múlva a saját maguk által elfogadott törvények alapján hurcolták el, végezték ki, vetették börtönbe az akkori parlament tisztességes és becsületes tagjait. Még egyszer dicséret és köszönet Horváth Jánosnak, de megrovás és kritika a kormánynak ezért az előterjesztésért.

Az ünnepek nagyon fontosak. Az ünnep a nemzet megtartó erőinek egyike. A nemzeti ünnep egy rendkívül jelentős valami, ott lehet erőt meríteni, ott lehet a mitudatot, a közösségi gondolkodást erősíteni. Részben az ünnepektől - nem csak azoktól, de nagyon nagy részük van benne - lesz egy népből nemzet, a nemzettudatot hivatottak erősíteni, és bizony helye lenne egy ilyen előterjesztésnek, de nem ilyen méltatlan módon.

Mondhatnám az előterjesztésre, hogy ez derült égből jött ünnepnap, hiszen előzmények nélküli. Egy ilyen előterjesztést illett volna négypárti egyeztetésnek alávetni, a négy párt véleményét kikérni, társadalmi vitát kezdeményezni, és amikor egyezség, konszenzus van - mert az ünnep fontos, komoly dolog, kellő és illő alázatot igényel az előkészítés -, akkor ilyen háttérrel, ilyen előkészítettség után előterjeszteni az Országgyűlés színe elé, ahol a vita sokkal inkább ünnepélyes jelleget kölcsönöz a későbbi elfogadásnak, és méltó ahhoz.

A kormány nem élt ezzel a lehetőséggel. A kormány kapkodva, nehezen indokolható okokkal - hiszen az indokoló részből nem következtethető ki, hogy miért történt az előterjesztés -, kapkodva és rosszul nyúlt ehhez a rendkívül fontos kérdéshez.

Tisztelettel a Magyar Demokrata Fórum nevében arra kérem a kormányt, vonja vissza ezt a javaslatot, és ha visszavonta, akkor kellő előkészítettség után, kellő négypárti, kellő társadalmi előkészítettség után és illő alázattal újra úgy terjessze az Országgyűlés asztalára, az Országgyűlés színe elé, hogy az már a négy párt támogatottságát bírja, hogy a parlamenti vita során sokkal inkább a méltató beszédek, mint a kritikai hangok hallatsszanak, hiszen az ünnephez ez a méltó.

A Magyar Demokrata Fórum ebben a formában az előterjesztés minősége, milyensége okán ezt a törvényjavaslatot nem fogja támogatni, de ha a kormány visszavonja, és előzetes egyeztetés után ismét előterjeszti, akkor természetesen az előkészítő folyamatban örömmel részt veszünk.

Köszönöm szépen. *(Taps.)*

ELNÖK: Hozzászólásra megadom a szót Salamon László képviselő úrnak, Fidesz.

DR. SALAMON LÁSZLÓ (Fidesz): Köszönöm a szót, elnök úr. Tisztelt Országgyűlés! Nagyon örülök, hogy ezt a témát ilyen elemző, értékelő, korrekt hangnemben vitatjuk meg, és meg tudtuk azt oldani, hogy kivételesen a doktrinális megközelítés kísértésének ellen tudjunk állni, és a különböző pártfrakciókból az adott történelmi helyzet felidézésével beszéljünk 1946. február 1-jéről.

Én is ehhez a megközelítéshez szeretnék csatlakozni, és először talán azt az itt már elhangzott gondolatot erősíteném meg elméleti értelemben, hogy az államforma nem tartalmi kérdés, ahogyan a nevében benne is van, ahogyan erről Lezsák Sándor beszélt. Az államforma lehet köztársaság vagy monarchia, de ez nem tartalmi kérdés. A tartalmi kérdés az, hogy milyen politikai rendszer működött az adott államformában. Itt már sok példa elhangzott Lezsák Sándor részéről, ezt én csak bővíteni tudom. Tudok mondani olyan monarchiákat, amelyek rendkívül rossz emlékűek, és tudok mondani ellenpéldát.

Nagyon kérem Balogh Miklós képviselő urat, hogy a beszédét ne küldje meg a brit, a svéd vagy a spanyol nagykövetségekre vagy a külügyminisztériumoknak, mert nem fog vele sikert aratni. Lehet, hogy nem fog nekik jólesni, amit úgy általában az államformáról a képviselő úr gondol.

Azt gondolom, az angol demokrácia igazán etalon lehet valamennyiünk számára, annak ellenére, hogy királyság. Természetesen voltak és vannak kiváló tartalmú köztársaságok, de tudunk ellenpéldát mondani, Lezsák Sándor erre is hozott példát.

Én még két egészen végletes, de jellemző példával hadd egészítsem ki. Kérem szépen, a Szovjetunió is köztársaság volt, nem népköztársaság, nem tanácsköztársaság, hanem simán köztársaság, szovjet szocialista köztársaság *(Dr. Pető Iván: Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége.)*, Szovjet Szocialista Köztársaságok Szövetsége, így van, köszönöm a segítséget. Oroszul is el tudnám mondani, de ne terheljük ezzel az időt.

Kérem, a hitleri Németország köztársaság volt, mégpedig - döbbenjenek meg - a weimari alkotmány hatályban volt. Ha egyszer ráérős idejükben tanulmányozzák a hitleri nemzeti szocializmus hatalomra jutását, annak az volt az alkotmányjogi formulája, hogy a Reichstag felhatalmazást adott a birodalmi kormánynak - amely élén Hitler kancellár állt - arra, hogy törvényeket bocsásson ki, és ettől kezdve a parlament többet nem ült össze.

(20.20)

A Római Birodalom, hogy antik korból is mondjunk példát, kérem, a császárság korában formailag köztársaság volt. Mert azok az egyeduralkodók, mint Julius Caesar, tulajdonképpen konzulok voltak. Julius Caesar egy konzul volt, egy köztársasági tisztet töltött be. *(Mécs Imre: Napóleon is.)* Napóleon is, úgy van, képviselő úr. Tehát a maguk korában azok az emberek, akik Rómában éltek Julius Caesar alatt, nem tudták, hogy az császárság, ahogy mi a történelemkönyvből leegyszerűsítve tanuljuk. Ők ezt köztárságként élték meg, és formai intézményrendszere szerint az is volt. Ez volna az egyik megjegyzésem.

A másik, egy kicsit a konkrét magyar történeti kérdésekhez: kérem szépen, ennek a törvényjavaslatnak az indokolásában van egy olyan mondat, hogy ?A második köztársaság kikiáltása a magyar történelem kegyelmi pillanatában történt, a második világháború után, de még a szovjet megszállás előtt, abban a rövid átmeneti időszakban?ö s a többi. Kérem, én most nem akarom megnyitni azt a vitát, hogy 1945 áprilisa felszabadulás volt vagy megszállás, de ettől a vitától teljesen függetlenül, valamikor volt ebben az országban szovjet megszállás. Ugye, ebben csak egyetértünk? Szeretném megkérdezni, ha 1946 elején nem volt szovjet megszállás, akkor mikor kezdődött. Mikor jöttek ide a szovjet katonák?

Ha megengedik, egy tréfával emlékeztetem önöket, de ez nem tréfa, valóságos iskolai történet volt. Valamelyik gyermek összetévesztette az otthon hallottakat az iskolában hallottakkal, és arról írt egy házi dolgozatot, hogy 1945-ben eljöttek a szovjet katonák, elhozták a szabadságot, hoztak kenyeret, és minden nagyon remek volt, és mindenki nagyon boldog volt. Hanem aztán, írta a gyermek, megjöttek a ruszkik, és azok mind elvették az emberektől azt,

amit korábban a szovjet katonáktól kaptak. *(Derültség.)* Szóval, tegyük egy kicsit helyükre ezeket a dolgokat!

Be kell ismernünk, Pető Iván nagyon helyesen, finoman fogalmazott, a korlátozott szuverenitás fogalmát használta, Magyarország megszállt ország volt 1945-től folyamatosan. Már csak az is igazolja ezt, hogy az úgynevezett? *(Dr. Horváth János: 1944. március 19-től.)* Úgy igaz, úgy igaz, de én most a szovjet oldalról közelítettem, a megszállás 1944. március 19-én a német megszállással következett be először, és csak a megszállókban történt változás.

Az állapot egyébként kontinuus volt. A szovjet megszállást, az ország megszállt és nem szuverén voltát világosan jelezte az is, hogy volt egy szövetséges ellenőrző bizottság. Ezt Malinovszkij marsall képviselte, és nemigen történhetett az országban valami anélkül, hogy Malinovszkij marsall azt ne erősítette volna meg. *(Közbeszólás: Vorosilov!)* Vorosilov? Bocsánat, elnézést kérek, nem ismerem Malinovszkij marsallt sem, sem Vorosilovot, nem akartam egyiket sem dehonesztálni azzal, hogy őket összekevertem. Akkor Vorosilov marsall, bocsánatot kérek.

Kérem szépen, jó néhány kérdést lehetne még ennek kapcsán megemlítenem, azt is, hogy hogyan történt ennek a köztársaságnak, államformának az eldöntése, hogy a kereszténydemokraták akkor a Kisgazdapártban úgy gondolták, hogy népszavazásnak kellene azért mégis erről dönteni. Teljesen jogos, amit Pető Iván mondott, csak megerősíteni tudom, hogy valóban, a magyar népet nem ilyen kérdések izgatták. Örült a túlélésnek, és az ország újjáépítésére gondolt.

Nagyon röviden Horváth János képviselőtársam felszólalását szeretném méltatni, mert azt gondolom, hogy amit ő itt elmondott, az tükrözte a reményt. Ő, amikor megszavazta a köztársasági államformát, akkor az abban való hite fejeződött ki, hogy itt igenis egy tartalmi döntés születik meg. Nem ő tehetett róla, hanem a történelmi helyzet, a történelem és a politika alakulása, hogy nem így volt. Én a mostani felszólalásában is, ahogy ő visszagondolt 1946-ra, és ahogy ezt a döntést egyébként a maga részéről értékelte, látom afölötti fájdalmát és csalódottságát, hogy az a remény, amivel a '46. évi I. törvénycikk megszavazása akkor a Magyar Nemzetgyűlésben összekapcsolódott, nem vált be.

Köszönöm a figyelmüket. *(Taps az ellenzéki padsorokban.)*

ELNÖK: Megadom a szót Wiener György képviselő úrnak, MSZP.

DR. WIENER GYÖRGY (MSZP): Köszönöm a szót, elnök úr. Tisztelt Elnök Úr! Miniszter Úr! Képviselőtársaim! A mostani vita teljes egyértelműséggel mutatja, hogy még egy olyan alapvető jelentőségű kérdésben, mint a köztársaság eszméjének értékelése, sincs a parlamenti pártok között konszenzus. Valószínű, hogy a kormány azért nem gondolt egy négypárti egyeztetési szakaszra, mert úgy ítélte meg, hogy legalább a magyar alkotmányos rendszer meghatározó intézményi sajátosságainak kérdésében ez szükségtelen, hiszen egy köztársaságban szinte természetes, hogy a republikánus köztársasági eszményt ünneplik. És ha ennek van egy napja, amelyhez a köztársaság létrejötte köthető, akkor ezt ünnepnappá nyilvánítsák.

Vitatom Lezsák képviselőtársam fejtegetését arról, amit egyébként Salamon képviselőtársam is vallott, hogy a köztársaság pusztán államforma lenne. Az államforma egyébként alapvető jelentőségű kérdése az államtudományoknak, az államelméletnek, az alkotmányjog tudományának és a politológiának, sokan sokkal fontosabbnak tartották például a kormányformánál is. Az ókori köztársaságokat természetesen fel lehet hozni példaként arra, hogy nem éppen tökéletesen működtek, hiszen például a rabszolgatartó társadalmi formáció az antikvitás keretei között tevékenykedett. Ennek ellenére a köztársasági eszmének volt ethosza Görögországban is és Rómában is.

Julius Caesar nem szakított formálisan a köztársasággal, hiszen rövid időre választatta magát diktátorrá, amelyet aztán többször meghosszabbított. Konzul egyébként csak egyszer volt, az időszámítás előtti 60. évben egy Bibulus nevezetű politikussal együtt, de erőszakossága miatt, úgy mondták a rómaiak, hogy ez Julius és Caesar konzulságának éve. Ám éppen a köztársasági eszmények római elterjedtsége és meghatározó szerepe tette szükségessé azt, hogy a principátus, az augustusi államrend köztársaságnak álcázza magát különféle felhatalmazások alapján, és csak Diocletianus mondta ki egyértelműen 284-ben azt, hogy ez már egy dominátusi rend, itt már semmiféle helye nincs a köztársaságnak.

A köztársaság a középkorban is létezett, és nem egyszerűen a szokásos alkotmányos szabályok alapján jött létre, hanem fegyveres felkeléssel, ahogy akkoriban latinosan mondták, konjurációval, amelyet éppúgy elítéltek a korabeli feudális urak és monarchák, mint ahogy a köztársasági mozgalmakat támadták a XVIII., XIX., sőt a XX. század Európájában is. A modern polgári köztársaság nem régi államberendezkedés. Először valóban Nagy-Britanniában, akkor még Angliában jött létre, hiszen ott is 1649 és '53 között létezett. Nem volt véletlen, hogy a lordprotektorátus követte, éppúgy, ahogy a francia köztársaságot Napóleon császársága, hiszen a köztársaság még nem felelt meg a korabeli társadalmi viszonyoknak, a korabeli viszonyok fejletlensége nem tette lehetővé, hogy egy valóban demokratikus államberendezkedés működjön.

Hatalmas politikai harcok eredményeként terjed el a köztársasági államforma Európában, és tulajdonképpen a Lezsák képviselő úr által felsorolt monarchiák is tényleges berendezkedésüket tekintve köztársaságok. Hiszen az uralkodónak nincs igazán hatalma a politikai életben. Sőt, van olyan ország is, Svédország, ahol az 1970-es évek eleje óta már a kormányalakítási megbízást sem az uralkodó XVI. Károly Gusztáv adja meg, hanem a parlament elnöke ad kormányalakítási megbízást a győztes párt vezetőjének. Maga a svéd király egyébként teljes mértékben republikánus módon gondolkodik, mint közölte, az ő alapvető feladata az, hogy Svédország külkereskedelmi érdekeit képviselje, és a kormányzást teljes mértékben a parlamentre és a kormányra hagyja, még azt a formulát sem követvén, hogy ő uralkodik, de nem kormányoz.

(20.30)

A köztársaság modern formájában szorosan összekötődik az általános választójoggal és a parlamentarizmussal. Ahol a választójog általános és a parlament dönt a kormány sorsáról, bizalmat szavazván neki vagy megvonva a bizalmat, ott függetlenül attól, hogy milyen a névleges berendezkedés, a republikánus eszmék az igazán meghatározóak.

Mit jelent a republikanizmus? Mindenekelőtt az állam deszakralizálását jelenti. Azt jelenti, hogy nem a változatlanságot tartjuk fontosnak, mint a monarchiák jelentős többségében - most a valóságos monarchiákra gondolok -, hanem a változást tekintjük normalitásnak, azt, hogy a nép oly sokszor bírált, ide-oda hullámzó hangulata szabja meg egy adott időszakban a politika jellegét, irányát. A magyar közjogi irodalom 1945 előtt nem volt igazán, hogy úgy mondjam, méltányos a köztársasági államformához. Alapvető problémájának pontosan azt tartotta, hogy nem a monarcha szilárd erkölcsisége, hanem a nép változó hangulata lesz az, amely a politika számára irányt szab. És ahol megtörtént a fordulat, ahol az általános választójogra és a parlamentarizmusra alapozták az államberendezkedést, és ezt az uralkodó dinasztia elfogadta, ott fennmaradhatott a királyság. Azokban az államokban, ahol a dinasztia erre nem volt hajlandó, ahol erre nem volt képes, ott a királyság vagy a császárság megbukott. Ez a sors érte el a Habsburg-dinasztiát, a Hohenzoller-dinasztiát, a Savoya-dinasztiát, a Romanov-dinasztiát és így tovább.

Felmerült itt az is, tisztelt képviselőtársaim, hogy a Magyar Köztársaság kikiáltása idegen csapatok jelenlétében történt. Valóban így volt, de ez nem volt egy egyedi eset. Az 1946-os Olasz Köztársaság szintén angol és amerikai megszállás alatt jött létre, igaz, ott népszavazás eredményeképpen - 1946. június 2-án bonyolították le a népszavazást -, ahol 54:46 arányban győzött a köztársasági államforma, de voltak olyan területek, például Nápoly, ahol a királyság hívei 80 százalékos támogatottságot is élveztek.

Ha végigtekintünk az európai történelmen, azt tudjuk mondani, hogy köztársaság háromféle történelmi szituációban jött létre. Az egyik a klasszikus polgári forradalom volt - ez történt például Franciaországban, korábban Angliában, majd 1910-ben Portugáliában -; a másik egy vesztett háború nyomán kitört forradalom - ez zajlott le Ausztriában 1918-ban és Németországban is -; a harmadik pedig idegen csapatok megszállása alatti időszakban - ez történt például Bulgáriában, Magyarországon vagy Olaszországban.

Tisztelt Képviselőtársaim! Amikor a köztársaság napjáról kívánunk megemlékezni, akkor a republikánus erényekről, a republikánus demokratizmusról kívánunk megemlékezni, és célszerű lenne, ha a Ház legalább ebben a kérdésben konszenzusra tudna jutni.

Köszönöm a figyelmet. *(Taps.)*

ELNÖK: Tisztelt Országgyűlés! Megkérdezem, kíván-e még valaki felszólalni. *(Senki sem jelentkezik.)* Jelzést nem látok.

Megkérdezem a miniszter urat, hogy kíván-e a vitában elhangzottakra válaszolni. *(Jelzésre:)* A miniszter úr jelzi, megadom a szót.

DR. BOZÓKI ANDRÁS, a nemzeti kulturális örökség minisztere: Köszönöm szépen a szót, elnök úr. Sok érdekes, megszívlelendő javaslat hangzott el, ezekre oda fogunk figyelni, és megfontoljuk, hogyan tovább.

Néhány dolgot szeretnék azért pontosítani. Természetesen a javaslat nem Kubáról, Kambodzsáról vagy Észak-Koreáról szól, és kérem, hogy ezt ne is említse senki komolyan, mert nem lehet komolyan venni. Nem szólt a Tanácsköztársaságról, nem szólt a népköztársaságról, tehát azt gondolom, hogy ebben konszenzus van a parlamenten belül, hogy

ezek nem a köztársasági eszme részei, ezek inkább fosztóképzők, és valójában elárulják a köztársasági gondolatot.

Az, hogy most, késői órán vitatjuk, hogy megoszt-e, rontja vagy javítja az esélyét, ahogy Pető Iván fölvetette, ezek vitakérdések, de úgy gondolom, hogy nem a lényeghez tartoznak.

Az egy érdekes felvetés, hogy vajon a tartalom és a forma egységben van-e, ahogy Lezsák képviselő úr is felvetette meg többen mások, hogy ez csupán csak a forma, és mindaddig, amíg ez nem töltődik meg igazi tartalommal, addig ne is beszéljünk róla. Mi itt néhányan úgy gondoljuk, hogy nem csupán formáról van szó, hanem emögött egy szellemiség, egy tartalom is áll.

(Az elnöki széket dr. Dávid Ibolya, az Országgyűlés alelnöke foglalja el.)

Mindamellett nem becsülném le a formát sem. Tehát ahogy szó volt arról, hogy egy adott pillanatban a magyar nép képes volt arra, hogy egy jogi formába öntse azt a gondolatot, azt az eszmét, amit politikai rendszerré kíván formálni. Kétségkívül Magyarország megszállt ország volt '44. március 19-étől kezdve, de ez nem a megszállás következtében, hanem a megszállás ellenére jött létre, mind a szabad választások, a Kisgazdapárt győzelme, mind pedig ez a törvényjavaslat, amelyet talán elsöpört az idő, elsöpört a szovjet megszállás, de a történelemben néha vannak olyan pillanatok, amelyeket rövid távon elsöpörnek, később, évtizedek múlva visszatérnek rá.

Talán nem véletlen, hogy a kerekasztal-tárgyalások idején, ahogy említettem, éppen Antall József és Szabad György volt az, aki kimutatta a '46. évi I. törvény jelentőségét, nem csupán csak a köztársasági eszme szempontjából, hanem mint a kis alkotmány, Magyarország első tulajdonképpeni alkotmánykísérletének, egy nemzedék lendületvételének, egy nemzedék elindulásának, esélyének a jogi dokumentumát.

Valóban, később elsöpörte ezt a diktatúra és a szovjet uralom, de sajnos 1956. október 23-át is követte november 4-e, és ahogy Mécs Imre ecsetelte október 23-a jelentőségét, amelyet nem von kétségbe senki, sajnos 12 nappal később tankok tiporták el. Mindez azonban semmit nem von le október 23-a jelentőségéből. Tehát pusztán az az érvelés, hogy később egy diktatórikus rezsim elsöpörte ezt, nem teszi érvénytelenné annak az aktusnak a fontosságát.

Ami pedig még Herényi Károly hozzászólását illeti, természetesen fontos dolog az, hogy nemzeti konszenzus legyen az alapvető dolgokban. Mi abból indultunk ki, hogy ez megvan. Ez nem nemzeti ünnep lenne, pusztán egy emléknap, éppen azért, hogy a jövendő és a fiatal generációk tisztában legyenek azzal, hogy az 1989-es Harmadik Magyar Köztársaságnak hol kell keresni a genezisét.

A megszállásra egy pillanatra még visszatérve. Salamon képviselő úr azt említette, hogy már akkor megszállt ország - itt voltak a szovjet csapatok '45-ben, '46-ban, már '44-ben a náci Németország. Szeretném emlékeztetni arra, hogy 1989-ben is itt voltak a szovjet csapatok,

akkor, amikor kikiáltották, kikiáltottuk a Harmadik Magyar Köztársaságot, sőt akkor is itt voltak a szovjet csapatok, amikor Antall József vezetésével megalakítottuk, megalakították a független magyar demokratikus kormányt, és a szovjet csapatok voltaképpen csak 1991 júniusában hagyták el az országot. Sőt a demokratikus kormány és a harmadik köztársaság megszületése idején még ráadásul a Varsói Szerződéshez is tartoztunk. Tehát itt a külpolitikai? *(Dr. Salamon László: Akkor Vorosilov nem volt itt! Nem szóltak bele ezekbe a dolgokba!)* Nem szóltak bele; '45-ben igyekeztek beleszólni, de éppen annak szeretnénk emléket állítani, hogy a magyar nép ellenállt ennek a beleszólásnak addig, amíg tudott. *(Dr. Salamon László: Amíg tudott!)*

Nagyon örülök annak, hogy erről egy értelmes történelmi és politikai vita bontakozott ki a Házban, bármi is legyen a törvényjavaslat sorsa, én már ezt önmagában értéknek tartom. Ahogy említettem, átgondoljuk, felülvizsgáljuk, ha szükséges, és a határozathozatal előtt visszatérek rá.

Köszönöm a szót. *(Taps.)*

ELNÖK: Köszönöm szépen. Tisztelt Képviselőtársaim! Mivel az előterjesztéshez módosító javaslat érkezett, ezért a részletes vitára bocsátásra és magára a részletes vitára a következő ülésünkön kerülhet sor.